

Зарим үгэнүүдые тайлбарилһан толи

Аарон – Моисейн аха. Гансал тэрэ өөрөө, мүн тэрэнэй үри һадаһад санаартын алба гүйсэдхэхэ, Израилиин арадай түлөө Бурханда тахил үргэхэ эрхэтэй байгаа.

Абарагша – Бурхан бүхы арадуудай Абарагшаар Иисус Христосые табья. Иисус Христос хүнүүдые нүгэл шэбэлэй богоолшолгоһоо абарна, нүгэл шэбэлэй түлөө зэмэлүүлэн хэһээгдэхэхээ, хэтын хосоролгоһоо абарна.

Абраһам – багсаажа хэлэбэл, Христосой түрэхэхөө 2000 жэлэй урда тээ ажаһуугаа. Бурхан Абраһамтай хэлсээ баталһан байгаа. Израилиин арад Абраһамһаа эхи абадаг. Тэрэ еврейнүүдэй элинсэг хулинсаг болоно. Абраһам Бурханай үгэ дууладаг, тэрээндэ үнэн сэхэ, бүрин найдадаг бэлэй. Тиимэһээл Абраһамые «этигэл хүзэгэй эсэгэ» гэжэ нэрлэдэг.

Агриппа – (2-дохи Агриппа) – Ирод 1-дэхи Агриппын хүбүүн. Тэрэ болбол Христосой түрэхэхөө хойшо 53–93 онуудта Палестина ороной нэгэ хэһэгыень зонхилдог һэн.

Ада шүдхэр – шолмосто (сатанада) алба хэдэг, тэрэнэй эрхэ хүсэлые бээлүүлдэг, тэрэнэй мэдэлдэ байдаг амитан.

Алой – энэ ургамалай набшануудһаа үнэтэй хангалтай тоһо шаһадаг. Үхэхэн хүнэй бэе хүдөөлүүлгэдэ бэлдэхэдээ энэ хангалтай тоһо хэрэглэдэг байгаа.

Бурханай дуунууд (Псалтырь) – Хуушан Хэлсээнэй номуудай нэгэнь болоно. Энэ ном Бурханда зорюуһан 150 магталнуудһаа бүридэнэ. Иудейнүүд эдэ магтаалта дуунуудые мүргэл хуралай үедэ дууладаг һэн.

Бурханай табисуурга – еврей хэлээр Машиах, грек хэлээр Христос, «Түрхигдэхэн» гэхэн удхатай. Иисусай нэрэ түрэнүүдэй нэгэнь болоно. Израилиин хаание һунгахадаа, Бурханай тогтоохон ёһоор һунгагдаһан хүнэй толгойе санаартан ургамалнуудай хангалтай

тоһоор түрхидэг байгаа. Иисус Христос болбол «тоһоор түрхигдэ-
хэн», газар дэлхэйе абархын тула Бурханай һунгажа табиһан нэ-
гэн юм.

Бурханай хаан орон, Бурханай хаан түрэ – мүнөө үеын газар дэл-
хэйн, мүн ерээдүйн газар дэлхэйн хүн зоной, хамаг оршожо
байһан юумэнүүдэй Бурханай захиргаан доро байжа, Бурханай эр-
хэ мэдэлээр ажамидархые удхална. Иисус Христос Бурханай хаан
орон тухай үргэлжэ һургадаг байгаа.

Бурханай Хурьган – Табан номһоо хаража үзэбэл, Моисейн Хуулийн
ёһоор хүн бүхэн өөрынгөө нүгэл шэбэл хүлисүүлхын тула хурьга
тахил болгон үргэхэ ёһотой байгаа. Мүн лэ Иисус Христосые Бур-
ханай Хурьган гэжэ нэрлэнэ, юундэб гэбэл, Бурхан тэрээниие хүн
бүхэнэй нүгэл шэбэлэй түлөө тахил болгожо үргэһэн байгаа.

Бурханай Эльгээмэл – Бурханда алба хэдэг, захиралтаарнь хүнүүдтэ
туһалдаг амитан.

Бэлгээ отолуулха – Бурхан Абраһамтай хэлсээ баталаад, энэ хэлсээ-
нэйнгээ һүлдэ тэмдэг болгон Абраһамые өөрыень, гэртэнь бай-
һан бүхы эрэшүүлые, хойто үенүүдтэ түрэхэ бүхы хүбүүдые бэлгээ
отолуулхыень захирба.

Ваал – эртэ урдын сагта хананейнүүдэй шүтэн мүргэдэг бурхан
болоно.

Вавилон – Хуушан Хэлсээнэй хүсэн түгэлдэр байха үе сагта Вави-
лоной хаан орон Израилийн арадай хамагай хэрзэгы дайсан бай-
гаа. Шэнэ Хэлсээндэ «Вавилон» гэдэг үгэ шолмосой хаан ороной
бэлгэ тэмдэг болоно.

Валаам – Хуушан Хэлсээнэй үедэ ажамидарһан лүндэншэн. Шэнэ
Хэлсээндэ тэрэ муу муухайгай, нүгэл шэбэлэй бэлгэ тэмдэг болоно.

Гоморро – Амигүй далайн шадар оршодог табан хотонуудай хоёрынь
«Содом» ба «Гоморро» гэжэ нэрэтэй байгаа. Эдэ хотын зоной нү-
гэл шэбэлэйн түлөө Бурхан Содом, Гоморро хоёрто гал дүлэн-
тэй болон хүхэртэй бороо оруулжа, эдэ хотонуудые усадхаа юм.

Гэршэлгын Майхан, Нангин Майхан – Һүмэ барихынгаа урда тээ из-
раильшууд Гэршэлгын Майхан соо Бурханда мүргэдэг, тахилаа
үргэдэг бэлэй.

Давид – Израилийн хоёрдохи хаан (багсаажа хэлэбэл, Христосой
түрэхын урда 1003 онһоо эхилэн захираа). Давид Израилие
агууехэ улас болгожо мандааһан, Иерусалимые тэрэнэй ниислэл
хото болгоһон байгаа. Давид хаан мүн лэ шадбаритай сэрэгшэн,

агуухэ шүлэгшэн байгаа, тэрэнэй Бурхание магтаһан олон магтаал дуунуудын мэдээжэ. Тэрэнэй бэшэһэн магтаалта дуунууд Бурханай дуунуудай (Псалтырь) номой диилэнхы хубиие эзэлнэ.

Дээдын Эзэнэй Үдэр – зарга шүүбэри хэхээ Дээдын Эзэнэй ерэхэ үдэр. Энэ үдэр Иисус Христосой ашаар Бурхан бүхы газар дэлхэйнхидые шүүбэрилхэ юм. Энэ үдэрые баһа «Зарга шүүбэрийн үдэр» гэжэ нэрлэдэг.

Елисей – Христосой түрэхэһөө 800 жэлэй урда тээ ажаһууһан Бурханай лүндэншэн. Тэрэ Илия лүндэншэдэ туһалдаг, наһанһаа нүгшэһэнһөөнь хойшо лүндэншын алба гүйсэдхэжэ байгаа.

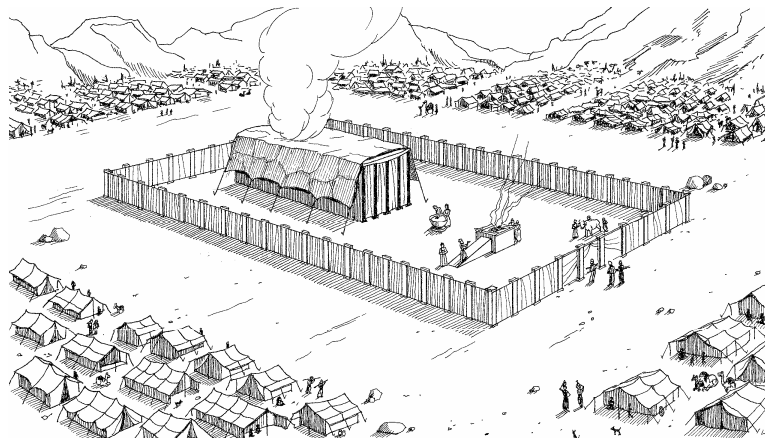
Иеремиа – Христосой түрэхэһөө 500–600 жэлэй урда тээ ажамидарһан лүндэншэн.

Илия – дүтэлүүлжэ хэлэбэл, Христосой түрэхэһөө хойшо 800-аад онуудта ажамидарһан лүндэншэн. Израилие зонхилһон Ахав хаанай, тэрэнэй Иезавель һамганай онгонуудта мүргэхэдэ, Илия лүндэншэ тэдэндэ Бурханай үгэ хэлэдэг хэн. «Бурханай табисууртын газар дэлхэйдэ ерэхые Илия бэлдэжэ үгэхэ» гэжэ Малах лүндэншын хэлэһые иудейнүүд мэдэжэ байгаа.

Иона – Бурханай лүндэншэн.

Иосиф – Яковай арбан хоёр хүбүүдэй нэгэн. Аханарын тэрэниие барлаг болгон Египет руу худалдаһан байгаа. Египедэй хаан тэрэниие хаан оронойнгоо захирагшаар табья бэлэй.

Ирод – 1) Агуухэ Ирод: Христосой түрэхэһөө урда 37 онһоо эхилэн Христосой түрэхын 4 он болотор бүхы Палестиные захиржа

Гэршэлгын Майхан

байхан иудейн хаан. Эгээл тэрэнэй захиралтын үедэ Иисус Христос түрөө юм. 2) Ирод Антипа, Агууехэ Иродэй хүбүүн: Христосой түрэхын 4 онһоо 39 он болотор Галилей можын захирагша байхан. 3) 1-дэхи Ирод Агриппа, Агууехэ Иродэй аша хүбүүн. Тэрэ Христосой түрэхын 41 онһоо 44 он болотор Палестиные захирдаг, христос шажантаниие гайтайгаар мүрдэдэг һэн. (Элшэ-нэрэй бүтээһэн хэрэгүүд)

Исаак – багсаабал, Христосой түрэхэхөө 1900-аад жэлэй урда тээ түрөө. Абраһам Сара хоёрой хүбүүн.

Исайя – Христосой түрэхэхөө 700-аад жэлэй урда тээ Иерусалимда ажаһууһан лүндэншэн.

Иссон – иудейнүүдэй шажанай ёһололдо хэрэглэдэг ургамал. Тэрэнэй набшаһа гү, али халааень санаартан шэнгэн юумэн соо (жэшээлбэл, тахил болгон үргэгдэһэн амитанай шуһан соо) дүрөөд, хүниие гү, али үгы һаа юумэ Бурханай урда тээ сэбэрлэхын тула тэрээгээр сасадаг байгаа.

Левий – Яковай арбан хоёр хүбүүдэй нэгэн. Бурханай захиралтаар гансал Левиин обогой Аароной үри һадаһад һүмэдэ санаартын алба гүйсэдхэхэ ёһотой байгаа. Энэ обогой ондоо угсаатан санаартанай тухалагшадай алба хэжэ байгаа.

Левит – Левиин обогой хүн. Энэ обог һүмэдэ санаартанай тухалагшадай алба хэхээр шэлэгдэжэ абгаһан байгаа.

Лот – Абраһамай дүүгэй хүбүүн. Зальхай забхай ябадалаар суурхаһан Содом хото усадхахын урда тээ Бурхан Лотые гэр бүлэтэйн хотоһоо гаргажа абараа юм.

Лүндэншэн – Бурханай шэлэжэ абһан хүн. Лүндэншэн Бурханһаа дуулаһан үгэнүүдые хүнүүдтэ хүргэхэ, айладхаха үүргэтэй байгаа.

Мелхиседек – Салимай хаан, санаартан. Абраһамай тэрээндэ байлдаанда олзолһон юумэнүүдэйнгээ арбанай нэгэ хубиие үгэхэдэ, Мелхиседек Абраһамые үрээлэй һайнаар үрээгээ һэн. Мелхиседек тухай Табан ном соо, Ажабайдалай ном соо 14:17–20 шүлэгүүдтэ бэшээтэй байдаг.

Моисей – Израилиин агууехэ лүндэншэн. Израилиин арадые Бурханай Египедһээ гаргажа байхада, мүн тэрэнэй удаа еврейнүүдэй сул

губяар тэнэжэ байхада, Моисей израильшуудые хүтэлжэ ябаа. Еврейнүүдэй сахижа байха ёхотой Хуулиие Бурхан Моисейгээр дамжуулан үгөө. Энэ Хуули (Моисейн ном гэхэ гү, али үгы наа Моисейн Хуули гэгдэдэг) Библиин түрүүшын табан ном соо үгтэнэ.

Нангин Һүлдэ – Бурханай Һүлдэ, тиимэхээл тэрэ Бурханай шэнжэ шанартай юм. Шэнэ Хэлсээнһээ хаража үзэбэл, Иисус Христос-то этигэһэн зон Нангин Һүлдые тогтоожо абана.

Нинев – Ассирийн хаан ороной ниислэл хото.

Ной – Газар дэлхэе хүнөөн Бурханай уһан галаб эрьюулхын урда тээ Бурханай захиралтаар Ной томо корабль баряад, тэндээ гэр бүлэтэйгөө орожо, үхэлһөө абарагдаһан байгаа.

Нүгэл шэбэл – Бурханай тогтооһон захяа заабари мэдэрэлтэйгээр, мүн ойлгоношьегүй эбдэлгэ, Бурханай үгэ дуулангүй, Бурханда зүрюу байлга.

Паасха – Израилиин арадай һайндэр. Бурханай захирхан ёһоор тэдэнэр египедэй богоолшолгоһоо сүлөөтэй болоһоноо тэмдэглэдэг.

Реббека – Абраһамай Исаак хүбүүнэй һамган, Исав Яков хоёрой эжы.

Рим – Иисус Христосой газар дэлхэйдэ ажамидарха үедэ энэ томо гэгшын хаан орон олон оронудые, тэрэнэй тоодо Израилие мэдэлдээ абаад байгаа. Тэрэнэй ниислэл хотонь баһал Рим гэжэ нэрэтэй һэн.

Саддукей – голдуу санаартанһаа болон баян зонһоо бүридэһэн бүлгэмэй гэшүүн. Саддукейнэр иудей арадай ёһо гурим баримталдаг һэн. Фарисейнүүдһээ ямар илгаатай байнаб гэбэл, тэдэнэр үхэлһөө амидырха ушарта этигэдэггүй, гансал Моисейн Табан номые Бурханай үгэ гэжэ тоолодог байгаа.

Самуил – Израилиин һүүлшын агуухэ зарга шүүгшэ (Христосой түрэхэхөө урда 1130 онуудта ажаһуугаа). Самуил лүндэншэнһөө хойшо Израильда хаанууд захирдаг болоо. Самуил болбол Саул Давид хоёрые хаан шэрээдэ һуухадань тоһоор түрхээ юм.

Санаартан – Һүмэдэ алба хэдэг хүн. Бурханда тахил тахихань санаартын гол үүргэ байгаа. Тэрээнһээ гадна санаартан шажанай бусад албануудые гүйсэдхэдэг һэн. Бурханай захиһан ёһоор Израильда гансал Аароной обогой зон санаартын алба гүйсэдхэдэг бэлэй.

Сара – Абраһамай һамган, Исаагай эхэнь.

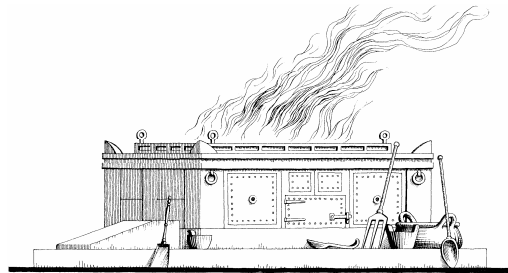
Сатана – Шолмос гэжэ үгэ хара.

Соломон – Давидай хүбүүн, Давидһаа хойшо Израилиин хаан (Христосой түрэхэһөө урда 961–922 онуудта захираа). Соломонной захиржа байха үедэ Израилиин улас ехэл мандажа байгаа. Соломон Иерусалимда хамагай түрүүшын Һүмэ барья һэн.

Суббото – иудейнүүдэй Бурханда зорюулһан амаралтын үдэр. Энэ үдэр ажал хэхэнь хорюултай байгаа.

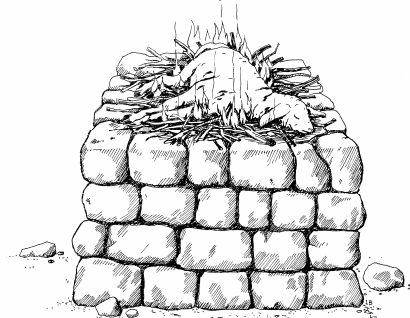
Табидахи үдэрэй һайндэр – Паасхын һайндэрэй үнгэрһэнһөө хойшо иудейнүүдэй табидахи үдэртэнь тэмдэглэдэг ургаса хадалгын түгсхэлэй һайндэр.

Тахилай шэрээ – амитадые тахил болгон үргэхын тула шулуу, шабар ба түмэрөөр бүтээгдэһэн үндэр газар. Моисейн үе саһаа эхилэн, тахилай шэрээ гансал Майхан соо, һүүлдэнь гансал Һүмэ соо байгаа. Тахил үргэхэ алба гансал санаартад гүйсэдхэхэ ёһотой байгаа.

Тоһоор түрхихэ – тусхай албан тушаалда табигдаһанай бэлгэ тэмдэг болгон хүнэй толгой хангалтай тоһоор түрхидэг, үгы һаа дэрэнь адхадаг һэн. Иимэ ёһолол хаанай, санаартанай, заримдаа лүндэншын албан тушаалда хүртэһэн ушарта үнгэргэдэг байгаа.

Үргэл үргэхэ, тахил тахиха – израильшууд үйлэдэһэн нүгэл шэбэлээ арилгахын тула амитадые тахил болгон үргэдэг, мүн Бурхание магтан алдаршуулхын тула баяр баясхалангай үргэлнүүдые үргэдэг һэн. Жэшэнь, тахил болгон тугал, хони, тэхэ ямаануудые, мүн гу-

лабһаа, гурил, хилээмэ үргэдэг ёһо бии бэлэй. Тахил тахилгын дүримүүд «Табан ном» соо үгтэһэнэ. Шэнэ Хэлсээнһээ хаража үзэбэл, хүн түрэлхитэнэй бүхы нүгэл шэбэлые хүлисүүлхэ аргатай Бурханай үргэһэн ори ганса тахилынь Иисус Христос болоно.

Уһан арюудхалга – Шэнэ Хэлсээндэ хоёр янзын уһан арюудхалга тухай хэлэгдэнэ.

Иоанн лүндэншын уһан арюудхалга – нүгэл шэбэлнүүдээ мэдэрэн, дахин нүгэл шэбэл үйлэдэхэгүй, өөрыгөө Бурханда зорюулха шийдхэбэри гаргаха гэнэн удхатай. Һайн Мэдээсэлнүүд соо эгээл тиимэ уһан арюудхалганууд тухай хэлэгдэнэ. (Мат. 3:1–6) Иисус Христосой амидырһан хойно уһан арюудхалга бүри гүнзэ-гы, дэлгэрэнгы удхатай болоо: Христосой үхөөд амидырһандал адли тэрэ ёһолол уһаар арюудхуулһан хүнэй үхэхэн, тиигээд Иисусай түлөө ажамидархын тула үхэлһөө амидырһыень тэмдэглэдэг болоо.

Фарисей – эртэ урдын сагта еврей шажанай бүлгэмэй хүн. Фарисейнүүд Моисейн Хуули, мүн хойшодоо тэрэ хуулида нэмэгдэхэн ёһо гуримуудые хатуугаар баримталдаг байгаа.

Христос шажантан – Бурханда хүзэглэгшэ; Иисус Христосой ашаар нүгэл шэбэлнүүдээ хүлисүүлһэн, Бурханай абаралда хүртэхэн хүн; Бурханай табисуурта Христосые дахагша.

Хүн түрэлхитэнэй Хүбүүн – тиигэжэ Һайн Мэдээсэл соо Иисус Христос өөрыгөө нэрлэнэ. Тиигэжэ тэрэ нэгэ зэргэ хүн шанартай, мүн бурхан шанартай байһанаа гэршэлнэ.

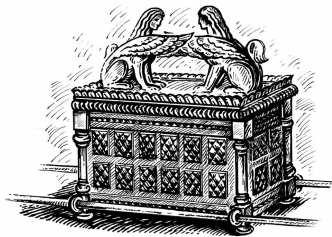
Хуули (Моисейн Хуули) – Израилиин арадта үгтэхэн Бурханай хуули. Моисейгээр дамжуулан үгтэхэн арбан захяа заабари, али үгы һаа Табан ном, заримдаа Хуушан Хэлсээнэй бүхы номуудые «Хуули» гэжэ тоолодог. Дүрим тогтоолнуудай, захяа заабаринуудай суглуулбаринаа бүридэхэн Хуули болбол арадайн яжа өөһэдыгөө абажа ябаһайб гэжэ Бурханай хүсэһые, мүн яжа Израилиин арадай ажамидарха ёһотой байһые харуулдаг һэн.

Хуушан Хэлсээн – олон хүнүүдэй удаан саг соо (мянган жэлэй туршада) бэшэхэн номуудай суглуулбари. Эдэнһ хүнүүдэй тогтоожо абаад, удаанһ саарһан дээрэ буулгажа бэшэхэн Бурханай үгэ болоно.

Хэлсээн (гэрээ) – Библи соо Бурханай болон хүнүүдэй хоорондо баталагдаһан хэлсээн (гэрээ) гол һуури эзэлнэ. Һүр хүсэтэй Бурхан

хүн түрэлхитэндэ туһалхаар гараа харбайна. Тэрэ өөрөө хүн түрэлхитэнтэй хэлсээ батална. Бурхан болон хүнүүдэй хоорондо баталагдаһан хэлсээнүүдэй нэн шухалнуудынь Хуушан, мүн Шэнэ хэлсээн хоёр болоно. Бурханай Моисейгээр дамжуулан Синай хада дээрэ Израильтай баталһан хэлсээе «Хуушан Хэлсээн» гэжэ нэрлэдэг (Табан ном, Гаралга, Хуулиин дабталга). Бурхан болон хүнүүдэй хоорондо шэнэ хэлсээнэй баталагдаха тухай лүндэншэд уридшалан хэлэдэг хэн. Шэнэ Хэлсээнэй номуудһаа хаража үзэбэл, Шэнэ Хэлсээн Иисус Христосой үхөөд амидырһан ябадал дээрэ нуури татана, тэрэнэй шуһаар баталагдана. (1 Коринф. 11:25; Евр. 7:22; 8:13)

Хэлсээнэй абдар – модоор хэгдэһэн, алтаар хушагдаһан абдар. Доторынь шулуун хабтагайнууд дээрэ бэшээтэй Бурханай арбан захяа заабаринууд хадаглагдадаг хэн. Энэ абдар Майханай, мүн удаань бодхоогдохон хүмын Хамагай Нангин газарта хадаглагдадаг хэн.

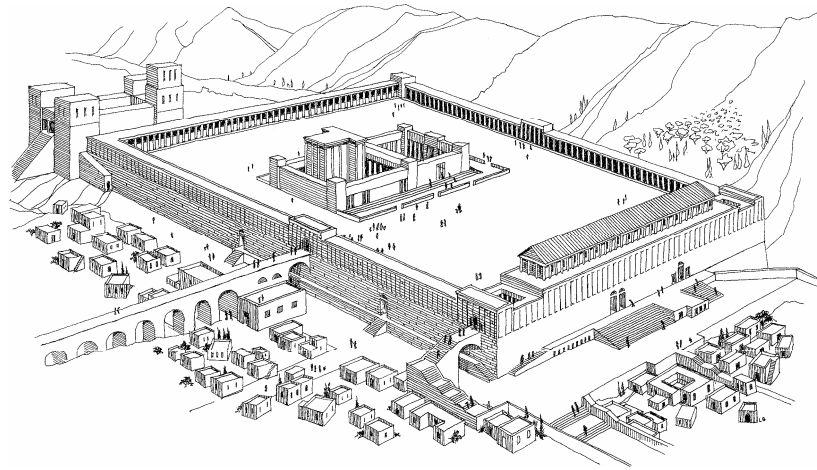
Һайн Мэдээсэл – Израильда Дээдын Эзэнэй үгэһэн найдуулга Иисус Христос соо бүрин дүүргэгдэһэн байна. Бүхы хүн түрэлхитэндэ тэрээгээр дамжан абаралтын зам харуулагдаба, энэнь Бурханһаа хүн бүхэндэ үгтэһэн Һайн Мэдээсэл болоно.

Һүзэглэгшэд – абаралгада хүртэһэн, Иисус Христосой ашаар нүгэл шэбэлээ хүлисүүлһэн, Бурханда бүрин найладаг зон.

Һүзэглэгшэдэй бүлгэм – Шэнэ Хэлсээндэ энэ үгэ хоёр удхатайгаар хэрэглэгдэдэг: 1) Иисус Христосто һүзэглэдэг нэгэ нууринда нуудаг һүзэглэгшэдэй бүлгэм; 2) Бүхы газар дэлхэй даяар ажаһуудаг христос шажантан бүрин хамтадаа.

Һүмэ – Бурханай өөрынь үгэһэн хэб маягаар баригдаһан тахил тахидаг, мүргэл хэдэг байра. Һүмэ соо тахилай шэрээн байһан газарта гансал санаартан орохо эрхэтэй байгаа. Һүмын хорёо соо оршодог байра хоёр: Нангин Газар ба Хамагай Нангин газар гэжэ нэрлэгдэдэг таһалгануудтай хэн. Хамагай Нангин газарта жэлдээ нэгэл дахин тусхай мүргэл хэхээ гансал ахамад санаартан орохо эрхэтэй байгаа. Энэ таһалга Нангин Газарай таһалгаһаа томо гэгшын хүшэгөөр илгаатай байгаа. Иисус Христосой уридшалан хэлэһэн ёһоор Христосой

Зарим үгэнүүдые тайлбарилһан толи

түрэхэһөө хойшо 1-дэхи үедэ римэйхид хүмэ бүрин хандарган байна.

Шолмос – ада шүдхэрнүүдэй ноён.

Элшэн – Бурханай хунгаад, хүн зондо ябуулһан элшэн. Иисус Христосой мэдэлээр тэрээндэ эрхэ засаг үгтэнэ. Иисусай арбан хоёр шаби түрүүшын элшэнэр болоно.

Яков – Исаагай хүбүүн. Тэрэниие баһа «Израиль» гэжэ нэрлэдэг.